

Accent

Frits Philips & Willem van Lanschot

uitgevers voor de vrede

Colofon

ISBN: 978 94 6365 757 0

1e druk 2025

© 2025, Theo Jongedijk

Uitgeverij Elikser

Ossekop 4

8911 LE Leeuwarden

www.elikser.nl

Drukwerk: CSL digitaal B.V.

Vormgeving binnenwerk en omslag: Evelien Veenstra

Fotografie cover: Theo Jongedijk

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op wat voor wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgeverij.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

A C C E N T

FRITS

PHILIPS

&

WILLEM

van Lanschot

UITGEVERS

VOOR DE VREDE

Theo Jongedijk

VOORWOORD / ONDERNEMERS

Dit is het verhaal van opinieweekblad Accent. Het werd uitgegeven van 1968 tot 1978. Dat was de periode waarin oudere generaties vooral nog bezig waren met het verwerken van de Tweede Wereldoorlog en de wederopbouw van het land. De jongeren zochten ondertussen hun eigen vrijheden; verwierpen oude gewoonten; ontwikkelden een eigen cultuur met nieuwe muziek en eigen zenders vanuit zee, maakten nieuwe vormen van kunst en gingen eropuit om de wereld te ontdekken.

Dit is ook het verhaal van Frits Philips en Willem van Lanschot. Brabantse ondernemers met hart voor het familiebedrijf, voor de mensen die er werkten en voor de vrede die dit land vijf jaar lang had moeten ontberen. Zij drukten een belangwekkend stempel vanuit de overtuiging: 'dit nooit meer'.

Onafhankelijke, objectieve en ongebonden informatie zou daarbij kunnen helpen. Die gedachte lag ten grondslag aan de oprichting van De Lage Landen, de uitgeverij die het opinieweekblad Accent op de markt bracht.

~Nieuwe krant voor Nederland?

~Rook kabinet Jelle Zijstra opgetrokken

~Accent nieuw blad zonder politieke kleur

~Frits Philips en Bib van Lanschot financiers

Het was groot nieuws in april 1967 en zou dat vandaag de dag ook nog zijn, de aankondiging van een nieuw dagblad. De primeur was voor het socialistische dagblad *Het Vrije Volk*, in de jaren vijftig nog de grootste krant van Nederland. ‘De Olifant’, zoals de ‘rode krant’ met een bijna landelijk dekkend peperduur editiestelsel ook wel werd genoemd, was al in april 1967 door een oplagedaling begonnen door de knieën te gaan. Op de tiende van die maand kopte Het Vrije Volk op de voorpagina: *‘Plan voor nieuw dagblad. Directeur: viceadmiraal Reeser’*. Dat nieuws zal met de toen ontluikende ontkerkelijking met enige zorg zijn ontvangen. Vooral in het toen nog omvangrijke confessionele krantenland.

(Van een onzer verslaggevers)

Te Amsterdam is kort geleden een naamloze vennootschap gesticht welke zich onder meer ten doel stelt te zijner tijd te komen tot de oprichting van een nieuw Nederlands dagblad. De n.v. – genaamd ‘Uitgevers- en publiciteitsbedrijf De Lage Landen N.V’. – voorshands gevestigd te Amsterdam – stelt zich voor, reeds binnen enkele maanden te komen tot de uitgave van een periodiek. Daarna zullen wellicht meer periodieken volgen. Als hoofdredacteur van de gezamenlijke publicaties is de oud-Elsevierjournalist C. Bauer aangetrokken. Als directeur treedt op de oud-viceadmiraal der Nederlandse marine L. F. H. Reeser. Hardnekkige ge-

ruchten in Amsterdamse journalistieke kringen, volgens welke de n.v. zich ten doel stelt nadere verspreiding te geven aan de ideeën van de 'morele herbewapening' worden zowel door de commissarissen als door de directeur der vennootschappen met klem tegengesproken. Directeur Reeser verklaarde tegenover ons dat zijn uitgeverij naast haar commerciële opzet slechts het ideële doel heeft tot objectieve berichtgeving te komen. De publicaties zullen zeker geen populair karakter dragen, doch voorlichting geven over nationale en internationale problemen. De nieuwe n.v. zal zeker geen Nederlandse partijpolitieke belangen behartigen: de heer Reeser is lid van de Christelijk Historische Unie. De commissaris G. J. D. Franken (oud-burgemeester van Zaandam, thans directeur van Bruynzeel), is socialist, de commissaris W. C. H. J. M. van Lanschot (oud-Philipsdirecteur, thans bankdirecteur en voorzitter van de Wereldfederatie van veteranen) is van rooms-katholieke huize. Als derde commissaris fungeert de Eindhovense textielfabrikant W. P. J. van Dissel. De n.v. – maatschappelijk kapitaal één en een kwart miljoen – heeft inmiddels reeds zeven staffunctionarissen – aangetrokken.

Ochtendblad De Telegraaf opende maandag 10 april 1967 met het nieuws dat Churchill in het Kremlin een keer ten goede ziet: een 'new look' met nieuwe gezich-

ten. Het belangrijkste fotonieuws die dag in dezelfde krant is dat haringvissers in staking zijn en dat een Steenwijker zichzelf heeft aangegeven bij de politie voor oplichting van banken. Weekblad *Elsevier* bracht een verhaal over de Praagse Herfst op de cover. Het toen nog bestaande christelijke '*de Spiegel*' kondigde drie verhalen op de omslag aan: 'Prins *Charles* onder vuur', 'Zijn onze vlinders aan het verdwijnen' en 'Zangwonder *Heintje* is te jong'.

In de Top-40 van die week stond Petula Clark met '*This is my song*' op nummer één, de dubbel-hit '*Strawberry Fields Forever*' en '*Penny Lane*' van de Beatles was twee en Engelbert Humperdinck op drie met '*Please, Release me*'.

Op het Binnenhof in Den Haag was net de rook opgetrokken van het kabinet *Zijlstra* dat van 22 november 1966 tot 5 april 1967 een kort leven beschoren was. Vanaf 15 februari was het al demissionair. Er zaten bekende namen in; *Zijlstra*, die door *Wim Kan* werd bezongen in het carnavaleske lied '*Jelle zal wel zien*', *Jan de Quay*, die vicepremier was, *Barend Biesheuvel* en *Piet de Jong* die later ook premier werden en *Joseph Luns* als minister van Buitenlandse Zaken, die zich er-

over beklagde dat een klein land als Nederland zo'n groot buitenland heeft. Over de komst van een nieuwe krant bleef het bijna een jaar stil in de media, totdat *het Nieuwsblad van het Noorden* op 13 februari 1968 wist te melden dat er in plaats van een dagblad later die maand een weekblad zou gaan verschijnen.

*'Accent: nieuw weekblad zonder politieke kleur'.
'Integriteit staat boven alles'.*

(Van onze correspondent te Amsterdam)

In de nacht van 27 op 28 februari 1968 zullen van de persen van drukkerij Noord-Holland in Hoorn de eerste exemplaren rollen van het nieuwe weekblad Accent, een opinieweekblad zonder enige kleur, waarvan de initiatiefnemers verwachten dat het niet alleen een vaste, maar ook een vooraanstaande plaats zal innemen in de nationale weekbladpers. Hoofredacteur van Accent is de heer Cornelis (Kees) Bauer, voormalig adjunct-hoofredacteur van Elseviers Weekblad, aan welk blad hij ruim vijftien jaar verbonden is geweest. Hij zetelt in een nog wat kale ruimte van de speciaal voor dit blad opgerichte uitgeverij De Lage Landen op de vijfde verdieping van een kantoorflat in de Amsterdamse Wibautstraat. 'Natuurlijk geloof ik helemaal in dit project. Als ik de oplagen van de zogenaamde opinieweekbladen in ons land schat, kom ik op een totaal van ongeveer 250.000 exemplaren. Om dat aantal schommelt het al jaren. Toch

geloof ik dat er een grotere markt is. Het ontwikkelingsniveau van de mensen beweegt zich in opgaande lijn, mede onder invloed van de televisie en zo is het ook met de nieuwsgierigheid. Naar mijn mening is er behoefte aan een informatief, maar objectief weekblad, waarvan de integriteit voorop staat. Of Accent zal inslaan hangt voorts af van de formule. Want natuurlijk zullen wij ons steeds moeten afvragen: op welke gebied vraagt men informatie? Dat is een moeilijk punt. Er zijn mensen die een blad dat ze al jaren achtereen lezen, opzeggen omdat zij het niet eens zijn met de opvattingen van een schaa-medewerker. Een objectief, integer weekblad. Welke garantie heeft de lezer?’ De hoofdredacteur pleegt er glimlachend van te zeggen: ‘Men zoekt wel eens wantrouwend of er misschien een of andere presiegroep achter zit. Maar het is een dooreerlijke zaak en geenszins een gevolg van een groep Nederlanders die nu eens zijn stem wil laten horen. Nee, het is waarschijnlijk gegroeid uit simpele opmerkingen als: ‘zou er geen plaats zijn voor een weekblad met een volkomen onafhankelijk karakter?’ en ‘er zou eens een ander blad moeten zijn’. ‘Een garantie voor de objectiviteit? Ja, als ik naar onze commissarissen kijk, zie ik een PvdA’er, een KVP’er, een CHU-man en iemand van wie ik het helemaal niet weet. Het is wel zo, dat ik als hoofdredacteur de integriteit boven alles stel. Ik heb er ook waarborgen voor gekregen. Zo zal de redactionele inhoud

onder geen beding door adverteerders kunnen worden beïnvloed. Natuurlijk hopen wij een eigen karakter te krijgen, maar als men dan zal proberen ons in een bepaalde politieke hoek te plaatsen – en dat zal men zeker proberen – dan is alle moeite vergeefs’.

De journalistieke geruchten dat de initiatiefnemers van de nieuwe uitgeverij ‘*De Lage Landen*’ sympathie zouden hebben voor de uitgangspunten van ‘morele herbewapenaars’ werd door directeur Reeser en zijn commissarissen tegengesproken. Met de kennis van 2025 is met enige zekerheid te stellen dat de betrokkenheid van twee vooraanstaande Brabantse zakenmensen bij de financiering van het nieuwe weekblad *Accent* de oorsprong van de geruchten moet zijn geweest. Het gaat om *Frits Philips*, zoon van oprichter *Anton Philips* van het gelijknamige wereldconcern, uit Eindhoven destijds, tegenwoordig gevestigd in Amsterdam en bankier *Willem ‘Bib’ van Lanschot* van de geldinstelling die tegenwoordig *Van Lanschot Kempen* heet. Van deze twee grootheden in de toenmalige zakenwereld was enige sympathie voor de ‘*Morele Herbewapening*’ bekend, zeker waar het *Frits Philips* betrof. Daarover later meer. Maar wie was directeur Reeser, de viceadmiraal van de *Koninklijke Marine*? Uit zijn biografie blijkt dat Reeser een moedig man was die in de Tweede Wereldoorlog de strijd op zee met de Duitsers niet uit de wegging.

Via Groot-Brittannië week hij met de kruiser *Hr. Ms. Sumatra* uit naar Nederlands-Indië. Kwam in Australië terecht en werd uiteindelijk in de laatste oorlogsjaren adjudant op de Nederlandse ambassade in Londen.

Het eerste nummer van Accent verscheen uiteindelijk op zaterdag 2 maart 1968. Op een in wit uitgevoerde hoogglans cover prijkte in de linkerbovenhoek een in het oog springend zwart accent aigu leesteken. Een accent aigu wordt gebruikt om nadruk te leggen op de klemtoon van een woord, maar ook om aan te duiden hoe je een woord moet uitspreken. Bij *‘dé bakker van Rotterdam’* wordt duidelijk gemaakt dat het niet om zomaar een bakker gaat, maar om een fameuze bakker. Eronder stond in een rood blok uitdagend de naam: Accent. Vier onderwerpen, afgeschermd van elkaar door horizontale zwarte balken, sprongen in het oog: *‘Hoe stierf Stalin jr.?’*, *‘Van links tot rechts’*, *‘Cairo wil praten’* en *‘Huiskes kan ook niet toveren!’*. Rechtsonder op de cover de prijs van een los exemplaar. Rode cijfers in een zwarte cirkel: *‘40 cent’*.

Die zaterdag 2 maart was in Nederland een koude, onbewolkte dag met een gemiddelde temperatuur van nog geen twee graden. *De Volkskrant* opende die ochtend de voorpagina met het nieuws dat er in Rome een veldslag met studenten was geweest. Een veronderstelde zwendel trok als belangrijkste binnenlandsnieuws de

aandacht. Een hiervoor opgepakte accountant was weer vrijgelaten. Ons land telde in maart 1968 tussen de 12 en 13 miljoen inwoners.

De populairste plaat in de top-40 van die zaterdagmiddag was *'Kom uit de bedstee mijn liefste'* van Egbert Douwe, het pseudoniem van discjockey *Rob Out* van de toenmalige zee-zender radio Veronica. *'De kat van Ome Willem'* van cabaretiers Wim Sonneveld en Hetty Blok stond op twee en Esther en Abi Ofarim namen met *'Cinderella Rockefeller'* de derde plaats in.

Op het Binnenhof zetelde het kabinet van minister-president *Piet de Jong* (KVP) met de vicepremiers *Joop Bakker* (ARP) en *Johan Witteveen* (VVD). Nadat voor het eerst in de media de naam Accent was genoemd voor een nieuw te verschijnen opinieweekblad werd de jonge uitgeversmaatschappij De Lage Landen geconfronteerd met het bestaan van een naamgenoot, te weten *'Aksent'*, een maandelijks uitgave van de *Protestants Geestelijke Verzorging* bij de *Nederlandse Krijgsmacht*. Marineman Reeser wist in een gesprek met dominee *Van Pagée* van *'Aksent'* de lucht over de gelijkenis te klaren. Het nieuwe weekblad Accent kon vervolgens worden gelanceerd zonder controverse over de naam. De markt voor opinie-

weekbladen was voor een klein land als het onze in die jaren drukbezet. In de kiosk en bij abonneewerving strenden voor de komst van Accent al zes titels om de gunst van de lezer: *De Groene Amsterdammer*, *'de Haagse Post*', *'Vrij Nederland*', *'Elseviers Weekblad*', *'Elseviers Magazine*', *'Hervormd Nederland*' en *'De Nieuwe Linie*'. Vanwaar de belangstelling van schrijver dezes voor een opinieweekblad uit de tweede helft van de vorige eeuw, dat bovendien niet langer dan een decennium bestond? Accent was niet 'zomaar' een uitgave. Ook al was de oplage relatief gering, uitgezonderd in de periode van de Mentenaffaire, die verderop aandacht krijgt, het opinieweekblad was een bijzondere verschijning door de initiatiefnemers erachter: Frits Philips en Willem van Lanschot. Vooral ook omdat hun betrokkenheid nauwelijks tot geen aandacht had gekregen. De levenswandel van beiden dwingt respect af: succesvolle zakenmensen. Maar ook waar het gaat om hun inzet voor anderen.

Frits Philips bouwde het familieconcern uit en bekommerde zich net zozeer om hen die er werkten. Als employé, maar vooral ook als mens. Ondergeschikten kregen in de directe nabijheid van de fabriek fatsoenlijke huisvesting. Ze werden ook enthousiast gemaakt om supporter of lid te worden van de *Philips Sport Vereniging* (PSV). Wie het in Eindhoven en wijde omgeving heeft over *'Meneer Frits'* wordt tot op de dag van vandaag

begrepen: het gaat dan over Frits Philips. Wie letterlijk iets wil proeven van de sfeer waarin Frits Philips leefde, kan vanaf voorjaar 2026 op landgoed *De Wielewaal* in Eindhoven terecht. De industrieel woonde hier van 1934 tot aan zijn dood in 2005. Het tweesterren-restaurant *Tribeca* uit Heeze heeft met de gemeente Eindhoven een huurcontract afgesloten voor de komende tien jaar. Er zijn ook plannen voor de bouw van een hotel op het landgoed dat vernoemd werd naar een zangvogel: de wielewaal.

Van Lanschot liet naast zijn inspanningen voor het familiebedrijf de mannen die in de Tweede Wereldoorlog het risicovolle werk hadden opgeknapt, veteranen in binnen- en buitenland, niet in de steek. Mensen van het kaliber Philips en Van Lanschot zijn dun gezaaid. Beiden gekend te hebben, zonder het besef hoe de vork destijds wat eigendomsverhoudingen betreft, in de steel zat, is een bijzondere speling van het lot geweest. Geen opgelegd pandoer, weet ik nu. Frits Philips en Willem van Lanschot waren in indirecte zin, als investeerders in uitgeverij De Lage Landen, mijn werkgevers. Dat is kennis van 2025. Destijds had ik daar geen idee van.

~ **Kiezen tussen Mies Bouwman en Willem Duys**
~ **Bijdrage leveren aan bewaken van de vrijheid**

De eerste bijdrage van hoofdredacteur *Kees Bauer* in het eerste nummer van *Accent* op zaterdag 2 maart 1968 droeg de mysterieuze titel 'Een meneer'. *'In de maanden voorafgaand aan de verschijning van dit eerste nummer van Accent zijn we herhaaldelijk uitgenodigd (soms bedekt, soms openlijk) om een uitspraak te doen: links of rechts. We zijn op die uitnodiging niet ingegaan. Niet omdat we, zoals sommigen veronderstelden, geen keus willen maken, maar omdat de keuze niet dáár ligt. Kiezen tussen (Nederlands)links en (Nederlands)rechts draait in veel gevallen uit op kiezen tussen Mies Bouwman en Willem Duys'*, aldus hoofdredacteur Bauer, het richtingsverschil tussen *Vara* en *Avro* simplistisch aangevend. In die dagen was dat voor de meeste televisiekijkers een duidelijke zaak.

Vanaf 1964 kon er worden gekozen tussen twee televisiekanalen: *Nederland 1* en *Nederland 2*. Ongeveer zeventig van de honderd huishoudens hadden toen een televisietoestel in huis. Bauer dikte het onderscheid tussen de televisiesternen Bouwman en Duys aan door er een keuzevergelijking aan toe te voegen: lang haar, destijds bij jongemannen in de mode, of kortgeknipt. *'We weten ook dat er meer problemen staan tussen links en rechts. En natuurlijk zullen wij, als de actualiteit dat vraagt, aandacht besteden zowel aan controverses tussen Mies en Willem als aan de ontwikkelingshulp. Ons*

standpunt in deze zaken, voor zover die een standpunt vragen, zal niet krampachtig objectief zijn. Maar ook niet pasklaar gesneden uit een links of rechts denkpaatruon. Wel zal dat standpunt worden bepaald met een oprechte poging tot nuchterheid en eerlijkheid. Het is dan aan de lezer om het er mee eens of oneens te zijn, om dat standpunt links te noemen of rechts, als aan dat etiket behoefte bestaat'.

Het besteden van zoveel woorden in de eerste hoofdredactionele bijdrage over de politieke opstelling van Accent gaf de opkomende polarisatie in de maatschappij aan. In de jaren zestig kwam alternatief vaker tegenover traditioneel te staan. Jongeren trachtten oude normen door nieuwe te vervangen. De meerderheid van de opiniepers ging hierin mee. Die bladen kregen al snel het predicaat 'links'. De uitgaven van Elsevier stonden daartegenover. Deze werden dan ook als 'rechts' gelabeld. De omstandige uitleg van de begrippen 'links' en 'rechts' door Bauer verklaarde de aankondiging 'Links tot Rechts' op de eerste cover van Accent.

Dat de *Tweede Wereldoorlog* en de gevolgen daarvan in 1968 nog van grote invloed waren, werd duidelijk in het vervolg van zijn betoog: *'Feit is dat in de jaren '40 - '45 links en rechts in het verzet naast elkaar stonden en naast elkaar stierven; niet voor (zoals sommigen*

hoopten) een naoorlogs paradijs zonder tegenstellingen maar voor de vrijheid van de een om het met de ander oneens te zijn. Dit nieuwe weekblad, dat zich richt tot volwassenen van elke leeftijd, wil tot het bewaken van die vrijheid een bescheiden bijdrage leveren'. Aan het eind van de bijdrage van de hoofdredacteur werd ook de mysterieuze titel 'Een Meneer' opgehelderd: 'Volgens een bekend gezegde is de krant een meneer. Een persoonlijkheid met duidelijk herkenbare trekken die hem onderscheiden van anderen. Maar elke meneer is eens kind geweest, is eens geboren. In dat wiegenkind waren de wezenlijke kenmerken al aanwezig. Om meneer te worden, was er een periode van groei nodig. En wat tegenigheid en geduld, wat kritiek; van de ouders, maar ook van de omstanders. Wij van de redactie hopen dat dit pasgeboren blad Accent zal opgroeien tot een meneer. Niet uitsluitend door onze aandacht, maar ook door die van u, de lezer'.

Kees Bauer, die in 1924 werd geboren, was journalist, auteur en vertaler. Hij werkte als adjunct-hoofdredacteur bij Elsevier, schreef feuilletons en trad in 1965 in dienst van de pas opgerichte uitgeversmaatschappij De Lage Landen. Drie jaar later werd hij de eerste hoofdredacteur van Accent. In juli 1974 droeg Bauer deze post over aan journalist *Hans Knoop* die correspondent was voor *De Telegraaf* in Brussel.